

SĄMONINGUMO DIDINIMO MĖNUO „BE PATYČIŲ 2019“

UŽSIĖMIMŲ APRAŠYMAI IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS IR PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIAMS

TEMA: Mūsų rankos ir žodžiai skirti ne patyčioms!

Rekomenduojamas mokinių amžius: ikimokyklinukamži ir 1-2 kl. mokiniai

Reikalingos priemonės: lėlė / personažas, užmaunama ant rankos; skirtingų spalvų popierius ir žirklys; pieštukai / flomasteriai / dažai; lipni juosta.

1. Auklėtoja / mokytoja užsiėmimo pradžioje vaikams pasako: „Šiandien mūsų grupėje / klasėje sulaukėme svečių – ar žinote kokių?“ Galima leisti vaikams paspėlioti, o tada – ištraukti iš už nugaros ranką su lėle ir pristatyti ją vaikams: „Ogi pas mus atėjo *panelė Elė* (sugalvokite jums ir vaikams priimtina personažo vardą).“
2. Auklėtoja / mokytoja pasilabina su lėle: „Labas, panele Ele!“, o lėlė atsako mokytojai ir vaikams: „Labas, mokytoja, sveiki vaikai“. Toliau praveskite su personažu trumpą pokalbį, pavyzdžiui:
 - ✦ Mokytoja: „Iš kur atkeliavai, Ele?“
 - ✦ Lėlė: „Keliauju iš mokyklos į mokyklą, iš darželio į darželį ir bendrauju su vaikais. O šiaip gyvenu paslaptingoje Spintijos šalyje...“
 - ✦ Mokytoja: „O ką su mumis nori nuveikti, Ele?“
 - ✦ Lėlė: „Iš pradžių aš jums kai ką papasakosiu, o paskui norėsiu jums klausimų užduoti ir kartu pažaisiti. Ar galima?“
 - ✦ Mokytoja (kreipiasi į vaikus): „Vaikai, ar pakalbėsime su panele Ele, ar pažaisime su ja?“ (kai vaikai sureaguoja – kreipiasi į lėlę) „Ele, mes džiaugiamės, kad pas mus atkeliavai ir mielai su tavimi pažaisime. Tu sakei, kad nori mums kažką papasakoti?“
3. Tada lėlė papasakoja trumpą istoriją: „Vieną gražią pavasario dieną – tokią saulėtą ir šiltą – aš lankiausi Debesijos darželyje / mokykloje. Kai tik įėjau į darželį / mokyklą, viskas atrodė taip, kaip ir kitose mokyklose / darželiuose: žaidė vaikai, jie juokėsi, bendravo ir šūkčiojo, mokytojai ir auklėtojai besišypsodami ėjo pro šalį. Tačiau netikėtai vieno koridoriaus kampelyje aš pamačiau berniuką – jis tupėjo susigūžęs, labai liūdnas ir net nemėgino žaisti su kitais vaikais. „Labas, aš Elė“ – pasakiau jam. Berniukas pakėlė į mane liūdnas akis ir atsakė: „O aš Simas“ (vardą parinkite tokį, kokio nėra vaikų grupėje ar klasėje). „Simai, kas nutiko, kad esi toks liūdnas ir nežaidi su kitais vaikais?“ – paklausiau jo. Vaikai, ar žinote, ką man atsakė Simas, kas jam nutiko, kad jis toks liūdnas?“ – lėlė kreipiasi į vaikus ir leidžia jiems pasakyti savo variantus. Tada tęsia savo pasakojimą.
4. „Simas buvo liūdnas ir nežaidė su kitais vaikais, nes tarp jų buvo keletas vaikų, kurie jį skriaudė. „Simai, o kaip jie tave skriaudžia?“ – paklausiau jo. „Rankomis“ – atsakė liūdnai berniukas. O siaube! Aš iki šiol galvojau, kad vaikų rankos yra skirtos visokiems geriems darbams daryti, tačiau pasirodo, kad jomis galima ir įskaudinti kitą. Vaikai, o jūs ar žinote, ką kartais skaudaus ir nemalonus kiti žmonės daro su rankomis?“

Vaikai gali išvardinti jiems žinomus skaudžius dalykus, kuriuos galima padaryti rankomis (pavyzdžiui, muša, pliaukšteli, atima daiktą ir pan.). Mokytoja vaikų sakomus dalykus gali užrašyti ar nupiešti ant lentos – virš tų veiksmų nupiešiamas liūdnas veidelis.

5. Lėlė tęsia: „Taip, taip, būtent apie tai ir pasakojo Simas (pavardina keletą vaikų paminėtų skaudžių veiksmų). „Simai, ką dar jie daro?“ – paklausiau. „Dar jie mane įžeidinėja ir tyčiojasi iš manęs žodžiais“ – atsakė Simas. O vargė, niekad nemaniau, kad vaikai gali sakyti skaudžius žodžius... Bandžiau sugalvoti, kokie žodžiai galėtų skaudinti... Gal jūs, vaikai, esate tokių žodžių girdėję?“ – lėlė vėl kreipiasi į vaikus ir leidžia jiems pasakyti savo mintis ir mokytoja juos taip pat surašo ant lentos.
6. Lėlė tęsia: „Man taip liūdna buvo girdėti, kad Simas taip skaudinamas rankomis ir žodžiais. Įvairūs skaudūs veiksmai ir žodžiai yra vadinami patyčiomis – o jos labai skaudina ir liūdina vaikus. Ir dabar, kai tik keliauju pas kitus vaikus, visų jų klausiu, ką gero mes galime padaryti rankomis ir kokių gerų žodžių jie moka. Nes kuo daugiau mokėsime gerų darbų ir gerų žodžių, tuo mažiau bus patyčių ir laimingesni bus visi vaikai. Vaikai, gal jūs man galite pasakyti, o kokius gerus darbus rankomis galima padaryti?“ – lėlė vėl kreipiasi į vaikus, vaikai vardina savo mintis, mokytoja jas užrašo ar nupiešia kitoje lentos pusėje, virš sąrašo nupiešdama linksmą veidelį.
7. Tada lėlė klausia: „O kokių gerų žodžių jūs žinote – kurie pralinksmina ir padeda pasijusti gerai?“ Mokytoja vėl žodžius surašo ar nupiešia ant lentos.
8. Lėlė pagiria vaikus: „Nuostabu, kiek daug gerų darbų ir žodžių jus žinote! Aš tikiu, kad Simui būtų gera su jumis žaisti. Ar norite sužinoti, kaip Simas laikosi dabar? Mudu sutarėm su Simu, kad apie jo skriaudas būtinai turi sužinoti jo auklėtoja / mokytoja. Taigi mes kartu nuėjom pas ją ir viską papasakojom. Ir mokytoja nebeleido kitiems vaikams šaipytis iš Simo bei mokino visus Simo grupės / klasės vaikus būti draugiškus. Dabar Simas, kaip ir jūs, yra linksmas vaikas, turintis draugų ir žaidžiantis su jais visokius žaidimus. O kiti su Simu besimokantys vaikai žino – mūsų rankos ir žodžiai skirti ne patyčioms. Tiesa?“
9. „Štai tokią istoriją norėjau papasakoti. O dabar aš norėčiau su jumis pažaisti, gerai? Pažaisime rankų žaidimą“. Lėlė paprašo vaikų:
 - ✦ Pamojuoti vieni kitiems ranka – tarytum pasisveikindami.
 - ✦ Pakelti nykščius į viršų.
 - ✦ Pridėti savo rankas prie ausų.
 - ✦ Pridėti savo rankas prie burnos.
 - ✦ Suploti delnais.
 - ✦ Pakelti vieną ranką į viršų.
10. Toliau vaikų lėlė paprašo atlikti tuos pačius judesius – tik prieš atliekant judesį pasako po vieną sąlygą (įvardijamas sąlygas galite pakeisti savo nuožiūra):
 - ✦ Tie, kurie šiandien bent vienam vaikui pasakėte „Labas“, pamojuokite ranka.
 - ✦ Tie, kurie bent kartą šiandien pasakėte „Ačiū“ arba „Prašau“ – pakelkite nykščius į viršų.
 - ✦ Tie, kurie šiandien išklausėte bent vieną draugą – pridėkite rankas prie ausų.
 - ✦ Tie, kurie nors kartą šiandien nusišypsojote kitam vaikui, pridėkite savo rankas prie burnos.
 - ✦ Suplokite delnais visi, kurie šiandien pasakėte ką nors malonaus kitam vaikui.
 - ✦ Pakelkite rankas tie, kurie šiandien padėjote kitam.

TEMA: Kurią pusę pasirinksi tu? Ikimokyklinio amžiaus ir 1-2 kl. mokiniams

Rekomenduojamas mokinių amžius: priešmokyklinio amžiaus vaikams ir 1-2 kl. mokiniams.

Reikalingos priemonės: lankstinukai (pateikta nuoroda žemiau), spalvoti rašikliai ar pieštukai.

Užsiėmimui reikalinga erdvė be stalų, kurioje vaikai galėtų lengvai judėti. O taip pat rekomenduojama vaikams sėdėti ratu (be stalų), kad gerai matytų vienas kitą ir galėtų diskutuoti. Jei reikia – susitarkite su vaikais užsiėmimo taisykles, pvz. kalbame po vieną, nepertraukiame vienas kito ir pan.

1. Pratimas: Stebėtoja musė!

Vaikų prašoma susėsti ratu, ir pasakoma, kad jiems bus pasakojama istorija apie musę. Vėliau bus prašoma atsakyti į keletą klausimų. Tačiau, norint atsakyti TAIP, reikės ištiesti rankas į priekį, NE – susikryžiuoti rankas ant krūtinės.

Pateikiama istorija:

„Įsivaizduokite, kad su mumis gyvena musė. Tokia maža zirzianti musė. Ji nuolat zuja po mūsų klasę/grupę. Kartais girdisi kaip ji zyžia: „zzz zzz zzz“, o kartais visai nesigirdi. Tačiau musė visada mus stebi - ji smalsiai žvalgosi aplinkui. Kas čia vyksta? Ką veikia šie vaikai? O ką daro suaugusieji? Įsivaizduokite, kad ši musė svečiuojasi pas mus jau kelias dienas, net visą savaitę. Bet kadangi ji tik maža musė, niekas nė nepastebi, kad ji visur skraido. Kartais musė nutupia ant sienos arba ant lubų ir tyliai tūno, stebėdama, kas vyksta. Musei viskas įdomu ir ji mato viską viską. Ji gal pastebi liūdną vaiką? Gal nugirsta, kad vienas vaikas bjauriai pravardžiuoja kitą? Kaip galvojate, vaikai, ką dar musė gali pamatyti pas mus?“

Leidus vaikams pasisakyti, vėliau pateikiami tokie klausimai:

- ⊕ Ar musė mato daug vaikų (klausimas skirtas išbandyti pratimo sąlygas. Atsakius TAIP, vaikai ištiesia rankas į priekį)?
- ⊕ Ar musė mato tik vieną vaiką (klausimas skirtas išbandyti pratimo sąlygas. Atsakius NE, vaikai sukryžiuoja rankas ant krūtinės)?
- ⊕ Ar musė mato mūsų klasėje/grupėje liūdną vaiką?
- ⊕ Ar musė, skraidydama po klasę/grupę mato, kam vaikai galėtų pasakyti apie tai, kad liūdi?
- ⊕ Ar musė mato, kaip jūs ką nors negražaus pasakote kitam vaikui?
- ⊕ Ar kada nors musė matė, kaip jūs padėjote draugui?
- ⊕ Ar musė matė patyčias mūsų klasėje/grupėje?

Vaikams užduodamas klausimas: o ar žinote, ką reiškia patyčios?

Paaiškinama: patyčios - tai toks elgesys, kai vieni vaikai skaudina bei žemina kitus vaikus ir tą nemalonų elgesį kartoja, nors ir mato, kad kitam vaikui tai nepatinka. Taigi patyčios vyksta tuomet, kai kažkas nuolat:

- ⊕ Pravardžiuoja ar erzina;
- ⊕ Stumdo ar kitaip specialiai nori užgauti;
- ⊕ Gadina arba atiminėja daiktus – knygas, pieštukus ar kitus daiktus;
- ⊕ Apkalbinėja arba ignoruoja;
- ⊕ Gąsdina ar grasina;
- ⊕ Siuntinėja piktas, erzinančias SMS žinutes ar elektroninius laiškus.

Po pratimo – trumpas apibendrinimas:

- ✦ Kartais būna vaikams liūdna dėl įvairių priežasčių, pavyzdžiui dėl to, kad kas nors tyčiojasi. Kartais jie bijo papasakoti suaugusiems apie tai.
- ✦ Labai svarbu apie patyčias papasakoti suaugusiems, jie padės jas nutraukti. Atmink, niekas negali iš nieko tyčiotis.

2. Musė pastebėjo patyčias. Patyčių situacijos analizė

Vaikams papasakojama istorija, kaip musė pastebėjo mergaitę Lėją, kuri verkė, nes iš jos tyčiojosi kiti vaikai. Kviečiama vaikus aptarti situaciją ir pagalvoti, ką galėtų daryti šioje situacijoje, kaip galėtų padėti Lėjai pasijausti geriau.

Svarbu! Scenarijuje naudojami vaikų vardai – rekomenduojame juos pakeisti, jei vardai sutampa su klasėje/grupėje besimokančių vaikų vardais ir naudoti kitokius.

Pateikiamas scenarijus:

Lėja yra 7 metų mergaitė. Ji mėgsta žaisti įvairius žaidimus, pavyzdžiui, gaudynes, slėpynes, laiptoti į medžius, šokinėti nuo laipynės ir daug kitų. Lėja visada labai smagiai leisdavo laiką su kitais vaikais. Dar mergaitė turėjo ilgus, gražius, beveik raudonos spalvos plaukus. Dažniausiai jos plaukai būdavo supinti į dvi kaseles, kad netrukdytų žaisti lauke slėpynių arba gaudynių. Kai ji bėgiodavo, jos raudonos ilgos kasos plaikstydavosi į visas puses. Kartą žaidžiant kieme, prie kitų vaikų prisijungė du naujokai – mergaitė ir berniukas. Jie neatrodė tokie draugiški kaip kiti vaikai. Vis dėlto Lėja pribėgusi prie naujokų pasiūlė jiems prisijungti ir kartu pažaisti. Naujokai pasižiūrėjo į Lėją ir ėmė juoktis. Berniukas garsiai sušuko, kad dar tokios spalvos plaukų nėra matęs. O mergaitė ėmė garsiai juoktis ir šaukti: „Reikia gaisrinę kviesti, kažkieno plaukai dega, raudoni! Pažiūrėkit!“. Lėja nusiminė, - niekas nėra taip kalbėjęs apie jos plaukus. Staiga prie naujokų priėjo dar keli vaikai ir ėmė juoktis, net Lėjos viena draugė Aistė ėmė kikenti. Lėjai buvo taip liūdna, kad ji ėmė verkėti.

Diskusija:

- ✦ Gal galėtumėte papasakoti, kas čia įvyko? Kaip vadinamas toks elgesys, kaip elgėsi naujokai?
- ✦ Kaip Lėja jautėsi šioje situacijoje?
- ✦ Kaip manote, kas galėjo padėti Lėjai? Kaip?
- ✦ Kaip galėjo pasielgti Lėjos draugė Aistė šioje situacijoje?
- ✦ Ką galėjo padaryti kiti, situaciją stebėję vaikai?

Po diskusijos pasakykite vaikams:

- ✦ Niekas neturi teisės tyčiotis ar skaudinti kito vaiko. Nesvarbu, kokie yra mūsų plaukai, kokios spalvos drabužiais esame apsirengę, kokios yra mūsų akys ar kokius po – visi esame skirtingi ir visi esame verti draugiško, pagarbaus elgesio.
- ✦ Jei vaikai mato ar patiria patyčias – labai svarbu apie tai pasakyti suaugusiam žmogui. Suaugę gali padėti sustabdyti patyčias.

3. Lankstuko pildymas ir užsiėmimo apibendrinimas

Atspausdinkite ir išdalinkite vaikams „Vaikų linijos“ parengtus lankstukus. Juos galite atsisiųsti kampanijos „BEPATYČIŲ“ internetiniam puslapyje, adresu:

[https://bepatyciu.lt/media/cms_page_media/239/A5_skrajuote_PRINT%20\(4\).PDF](https://bepatyciu.lt/media/cms_page_media/239/A5_skrajuote_PRINT%20(4).PDF)

Pakvieskite vaikus atlikti užduotį, pateiktą lankstuke: „Padėk savo ranką ant popieriaus ir apibrėžk ją kokios nors spalvos rašikliu. Tuomet ant kiekvieno pirštuko parašyk žmogaus vardą (ar pirmąją vardo raidę), su kuriuo galėtum pasikalbėti apie patyčias.“

TEMA: Kurią pusę pasirinksi tu? 2- 4 kl. mokiniams

Rekomenduojamas mokinių amžius: 2-4 kl. mokiniams

Reikalingos priemonės: projektorius, kompiuteris (filmukui parodyti), atspausdinti situacijos aprašymai vaikams

Užsiėmimui reikalinga erdvė be stalų, kurioje vaikai galėtų lengvai judėti. O taip pat rekomenduojama vaikams sėdėti ratu (be stalų), kad gerai matytų vienas kitą ir galėtų diskutuoti. Jei reikia – susitarkite su vaikais užsiėmimo taisykles, pvz. kalbame po vieną, nepertraukiame vienas kito ir pan.

1. Apšilimo pratimas: ar tu...

Vaikų prašoma susėsti ratu ir pasakoma, kad bus užduota jiems keletą klausimų, į kuriuos jie galės atsakyti TAIP, NE arba GALBŪT. Tačiau, norint atsakyti TAIP, reikės ištiesti rankas į priekį, NE – susikryžiuoti rankas ant krūtinės, o GALBŪT – mojuoti į viršų ištiestomis rankomis.

Pateikiami tokie klausimai:

- ⊕ Ar jums patinka žaisti žaidimus?
- ⊕ Ar jums patinka vasara?
- ⊕ Ar jums patinka pertraukos mokykloje?
- ⊕ Ar jums atrodo, kad mūsų mokykloje saugu?
- ⊕ Ar mokykloje yra suaugusiųjų, su kuriais galite pakalbėti apie svarbius dalykus?
- ⊕ Ar žinote, ką daryti, jeigu pamatote, kad jūsų draugas nuliūdo?
- ⊕ Ar įmanoma įskaudinti kitą žmogų, to nenorint?
- ⊕ Ar lengva visada būti geru draugu?
- ⊕ Ar kada nors padėjote draugui?
- ⊕ Ar išdrįstate pasakyti, ką galvojate, nors žinote, kad kiti gali nepritarti?

Po pratimo – trumpa diskusija tokiais klausimais:

- ⊕ Sunku ar lengva buvo pasirinkti atsakymą? Kodėl?
- ⊕ Koks klausimas jus vertė ilgiausiai pagalvoti prieš atsakant?

Apibendrinimas: *kartais patenkame į sudėtingas situacijas ir neretai nedrįstame daugeliui žmonių matant pasakyti tai, ką iš tiesų galvojame. Pavyzdžiui, jei daugelis vaikų tyčiojasi iš jūsų draugo, gali būti sunku ir nedrąsu jį apginti. Tai gali liūdinti jus, versti jaustis nesmagiai. Svarbu mums šiandien aptarti, ką tokiose situacijose būtų galima daryti.*

2. Kurią pusę pasirinksi tu? Patyčių situacijos analizė

Vaikams pateikiamas scenarijus, kuomet jų bendraamžis papuola į situaciją, susijusią su patyčiomis ir jie turi aptarti, kaip galima tokioje situacijoje elgtis. Kviečiama įsijausti, ką kiekvienas situacijos dalyvis galėtų daryti įvykus šiai situacijai ir po jos. Iš pradžių perskaitoma situacija garsiai ir prašoma kiekvieno vaiko pagalvoti, kaip jie elgtųsi, kokį sprendimą priimtų, kaip paaiškintų, kodėl tokį, o ne kitokį. Galima paprašyti keleto vaikų pasidalinti savo mintimis, kaip jie elgtųsi tokioje situacijoje, tačiau kol kas svarbu neįvardinti tinkamų ar netinkamų situacijos sprendimų, o tiesiog pasakyti, kad vaikai išties gali įvairiai reaguoti į tokią situaciją.

Vėliau vaikai suskirstomi grupelėmis po 4-5 ir prašoma bendrai sugalvoti sprendimą, kaip galima būtų išspręsti aptartą situaciją – galbūt patyčias patyręs vaikas ką nors gali padaryti, kad pasijustų geriau? O gal patyčias stebintys vaikai gali kažką padaryti, kad situacija pasikeistų? Kviečiama šį sprendimą pavaizduoti bendrame grupelės piešinyje.

Svarbu! Scenarijuje naudojami vaikų vardai – rekomenduojame juos pakeisti, jei vardai sutampa su klasėje besimokančių vaikų vardais ir naudoti kitokius.

Pateikiamas scenarijus:

Pertraukos metu visi vaikai susiruošė žaisti „kvadratą“. Tai smagus žaidimas, kai dvi komandos bando mesti kamuolį taip, kad jis pataikytų į priešininkų komandos kurį nors narį. Tuomet tas narys iškrenta iš žaidimo ir eina pailsėti, kol kiti žaidžia. Taigi žaidimo tikslas - stengtis išsisukti nuo atskriejančio kamuolio. Reikia daug bėgioti ir galima visiems smagiai prisijuokti!

Prieš pradėdant žaisti reikia sudaryti dvi komandas. Paprastai tai neįvyksta taip greitai – reikia gi sugalvoti, kaip tai padaryti. Iš visų vaikų stipriausi buvo Domas ir Arielė, tad jie pasisiūlė būti komandų kapitonais. Niekas neprieštaravo. Komandų kapitonai turi teisę rinktis savo komandų narius. Pirmasis savo komandos narį rinkosi Domas. Jis sušuko pirmojo jo komandos nario vardą – „Alina!“. Tuomet šūktelėjo Arielė: „Kristis!“. Ir taip paeiliui Arielė su Domu rinkosi savo komandos narius. Liko tik vienas nepasirinktas žaidėjas – Ausma. Domas atsisakė Ausmą priimti į savo komandą. Arielė taip pat ėmė juoktis, kad tokio apgailėtino žaidėjo niekam nereikia ir pasiūlė Ausmai geriau iš tolo pasižiūrėti, kaip jie žaidžia ir nelįsti prie jų. Domas taip pat šūktelėjo visiems, kad Ausma yra apgailėtina atrodanti, tad visus kas girdi, paragino nepriimti Ausmos į bet kokį žaidimą: „va šitos tai nieks niekur geriau neimkit!“. Arielės ir Domo komandos nariai reagavo į šią situaciją skirtingai: vieni juokėsi, kiti užjaučiančiai stebėjo Ausmą, treči nekreipė dėmesio į visa tai ir ragino greičiau imti žaisti. Ausma atrodė suglumusi ir labai liūdna.

Užduotis vaikams: Aptarkite grupelėje, kas šioje situacijoje galėtų padėti Ausmai, ką ji ar kiti vaikai galėtų padaryti, kad Ausma jaustųsi geriau, nebūtų atstuma ir visi vaikai galėtų džiaugtis žaidimu. Sugalvotą šios situacijos sprendimą nupieškite ir savo piešinį pristatykite klasei.

Kai vaikai atlieka užduotį, grupelės pakviečiamos pasidalinti savo sprendimais pavaizduotais piešiniuose. Po to, kai vaikų grupelės pristato savo piešinius ir sugalvotais sprendimais, padiskutuokite su vaikais:

- 1) Koks patyčias stebinčių vaikų elgesys gali padėti jas sustabdyti?
- 2) Kur galima kreiptis pagalbos, kai matome ar patiriame patyčias?

Priminkite vaikams, kokiems suaugusiems mokykloje ar namuose jie gali pasakyti apie patiriamas ar stebimas patyčias.

3. Socialinės reklamos „Raudonplaukis“ peržiūra ir užsiėmimo apibendrinimas

Parodykite vaikams „Vaikų linijos“ adaptuotą socialinę reklamą „Raudonplaukis“

(<https://www.youtube.com/watch?v=mK9W2c2kZGk>)

Po reklamos paklauskite vaikų:

- ✦ Kaip jautėsi berniukas, iš kurio kiti vaikai šaipėsi?
- ✦ Kodėl vyresnis berniukas taip pat nusidažė plaukus raudona spalva?
- ✦ Kaip tai pakeitė besityčiojančių vaikų elgesį?

Apibendrinimui įvardinkite:

- ✦ Stebėdami patyčias neretai turime apsispręsti, kaip elgtis ir reaguoti. Prisijungdami prie patyčių, juokdamiesi iš kito vaiko patys tampame patyčių dalimi ir sukeliame kitam skausmą. Pasirinkdami nesitytioti ir padėti tiems, kurie susiduria su patyčiomis – kuriame saugesnę aplinką ir sau ir šalia esantiems.

- ⊕ Kartais užtenka nedidelio veiksmo, kad patyčios nebesitęstų ar bent šiek tiek sumažėtų. Užtenka nesijuokti iš „kieto“ kitą vaiką žeminančio bajerio – ir tai jau gali sumažinti norą kitą kartą tokį pat „bajerį“ pasakyti.
- ⊕ Užstoti patyčias patiriantį vaiką gali būti nedrąsu ar net nesaugu – svarbu apie pastebėtas patyčias informuoti suaugusiuosius mokykloje.

TEMA: Kiekvienas gali sustabdyti patyčias

Rekomenduojamas mokinių amžius: 3-4 kl. mokiniams

Reikalingos priemonės: mažų saldainių (pvz. guminukų, M&M's dražė ar pan.) arba mažų spalvotų popierėlių maišelis, A3 formato lapai, flomasteriai, pieštukai, lipni juosta.

Užsiėmimo metu rekomenduojama vaikams sėdėti ratu, kad gerai matytų vienas kitą ir galėtų diskutuoti. Jei reikia – susitarkite su vaikais užsiėmimo taisykles, pavyzdžiui, kalbame po vieną, nepertraukiame vienas kito ir pan.

1. Apšilimo žaidimas: pažinkime geriau vienas kitą

Vaikams siunčiamas maišelis su guminukais, M&M's ar kt. saldainiais. Jei klasėje yra vaikų, negalinčių valgyti saldumynų, pakeiskite saldinius mažais spalvotais lapeliais, sudėtais į nepermatomą maišelį. Kiekvienas vaikas nemačiomis išsitraukia vieną saldainį (ar lapelį) ir pagal saldainio (lapelio) spalvą turi visai grupei pasakyti kažką apie save, pavyzdžiui:

- ✦ **RAUDONA** – ką tau labai gerai sekasi daryti?
- ✦ **ORANŽINĖ** – ką vakar veikei?
- ✦ **GELTONA** – kokią spalvą labiausiai mėgsti?
- ✦ **MĒLYNA** – ką labiausiai mėgsti veikti laisvalaikiu?
- ✦ **RUDA** – ką mėgsti žiūrėti ar klausytis?
- ✦ **ŽALIA** – į kokią šalį svajoji nukeliauti?

Rekomenduojama, kad ir mokytojas dalyvautų šiame žaidime. Po žaidimo galite pakviesti vaikus trumpai atsakyti į klausimą: *Sunku ar lengva buvo pasakoti apie save? Kodėl?* Reaguodami į vaikų atsakymus, galite įvardinti, kad kartais nelengva apie save kalbėti, jei jaučiame, kad kitiems vaikams neįdomu tai, ką pasakojame arba nerimaujame, kad vaikai gali juoktis iš to, ką pasakysiu. Todėl šio užsiėmimo metu ypač kviesite vaikus būti atidžiais klausytojais – klausytis, kai kitas kalba, nepertraukinėti ir nekomentuoti.

Įvardinkite, kad likusio užsiėmimo metu kalbėsime su vaikais apie patyčias – situacijas, kai vaikai šaiposi, juokiasi iš kito. Kartu su vaikais įvardinkite, kas yra patyčios: tai įvairūs veiksmai, kai vieni vaikai tyčia sako ar daro kažką nemalonaus, skaudaus kitam vaikui. Tai netinkamas elgesys – niekas neturi teisės tyčiotis iš kito vaiko.

2. Apie stebėtojų vaidmenį patyčių situacijose

Perskaitykite vaikams istoriją apie kelis jų bendraamžius, kurie matė patyčias savo klasėje ir norėjo kažkaip jas sustabdyti. Į istorijos skaitymą galite įtraukti ir vaikus, duodami jiems vaidmenis. Būtinai parinkite tokius personažų vardus, kurių nėra klasėje, kad vaikai negalėtų personažų susieti su savo klasiokais.

„Matas ir Lukas yra ketvirtokai / trečiokai (parinkite klasę pagal užsiėmimo dalyvaujančių vaikų amžių). Ir dar jie yra patys geriausi draugai. Eiti į mokyklą jiems ne visada patinka (labiausiai nepatinka, kai reikia visokius kontrolinius rašyti), tačiau savo klasę ir mokytoją jie mėgsta ir būti su bendraklasiais jiems gera. Todėl abu berniukai nekantraudami laukė mokslo metų pradžios – buvo jau išsiilgę draugų, o ir apie vasaros įspūdžius kitiems papasakoti norėjo.

Tačiau šių metų rugsėjis buvo kažkoks kitoks nei ankstesnieji. Ne, bendraklasiai nepasikeitė, visi 25 tie patys. Ir mokytoja ta pati. Ir klasė toje pačioje vietoje, tokia pat sava ir mokytojos išgražinta. Tačiau būti joje buvo nebe taip smagu kaip anksčiau... O labiausiai dėl to, kas vykdavo per pertraukas. Jau nuo pat pirmų mokslo metų dienų Matas su Luku pastebėjo, kad Simas į mokyklą grįžo kažkoks piktesnis nei anksčiau. Štai vieną dieną jis pakišo koją Rokui,

o šiam pargriuvus visa gerkle šaukė: „Žioplys! Cha cha cha, koks žioplys!“. O kitą dieną jis su kitais dviem klasiokais atėmė iš Roko kuprinę ir pradėjo ją mėtyti, kol išburo visi daiktai, o Rokas apsiverkė. Tad ir vėl turėjo progą šaipytis iš Roko, kad šis „bliuana kaip kokia mergiotė!“. Ir taip kone kasdien. Kai rugsėjis ritosi į pabaigą, šaipymasis iš Roko tapo klasės kasdienybe. Blogiausia, kad kiti klasės draugai nejučiom prisijungdavo prie šio vyksmo – juokdavosi kartu su Simu, kartais net prisijungdavo prie daiktų mėtymo ir Roko niekas neužstodavo. O atsirado ir kiti „kietuoliai“, kurie norėdami prajuokinti klasiokus iškrėsdavo kokią šunybę Rokui. Tuo tarpu Rokas atrodė visai nuleidęs rankas – jei iš pradžių dar mėgindavo kažką atsikirsti, paskutiniu metu jis tik susigūždavo, lyg laukdamas naujo smūgio ir nieko daugiau nedarydavo.

Vieną penktadienį Matas ir Lukas tylėdami keliavo namo. Galiausiai Matas pratarė:

- Klausyk, man nepatinka.
- Kas nepatinka? – paklausė Lukas.
- Nepatinka, kad Simas tyčiojasi iš Roko, – atsakė Matas.
- Ai, nekreipk tu dėmesio, matai, kad su Roku visi taip elgiasi. O be to, jis pats truputį mėmė – galėtų užvožti vieną kartą Simui. O tai tik sėdi nuleidęs galvą ir leidžia, kad iš jo šaipytųsi, – atsiliepė Lukas.
- Kaip tai visi taip elgiasi? – Matas net išraudo iš susijaudinimo. – O jei visi iš manęs pradėtų šaipytis, tau irgi atrodytų, kad reikia nekreipti dėmesio?..

Lukas nieko neatsakė. O paskui atsiliepė:

- Ne, jei iš tavęs šaipytųsi, aš norėčiau tau padėti. Bet tikriausiai nežinočiau kaip...
- Gal mes kartu kažką galime sugalvoti? – pasiūlė Matas.

Draugai susimąstė.

Perskaitę istoriją aptarkite su vaikais:

- ✦ Kaip jaučiasi Rokas, kai Simas ir kiti klasiokai iš jo šaiposi ir jį žemina?
- ✦ Kaip manote, dėl ko Simas tyčiojasi iš Roko, kas jį skatina taip elgtis ar ko jis siekia taip elgdamasis?
- ✦ Kaip jaučiasi Matas ir Lukas, stebėdami vykstančias patyčias?
- ✦ Kaip jūs patartumėt elgtis Rokui? Kas jam galėtų padėti ir kaip?
- ✦ Ką gali padaryti Matas ir Lukas, kad patyčios liautųsi?

Diskusijos metu skatinkite vaikus įvardinti kuo įvairesnes kylančias mintis apie išgyvenamus jausmus, elgesio motyvus, galimus reagavimo būdus – juos užrašykite ant lentos. Kiekvieną reagavimo būdą svarbu su vaikais aptarti – kuo jis tinkamas, o kuo gali būti žalingas. Apibendrinant vaikų diskusiją, įvardinkite:

- ✦ Patyčios skaudina jas patiriančius vaikus. Vieniems sustabdyti patyčias sunku, o kartais ir neįmanoma. Todėl labai svarbu, kad apie vykstančias patyčias sužinotų suaugusieji.
- ✦ Patyčias patiriantys vaikai išgyvena daug nemalonių jausmų – jiems gali būti liūdna, pikta, skaudu, jie gali norėti atkeršyti, gali jaustis nieko verti ar bejėgiai.
- ✦ Yra tinkami ir netinkami būdai reaguoti į patyčias. Netinkama yra keršyti, muštis su patyčias inicijavusiu vaiku. O tinkami būdai: įvardinti, kad nepatinka toks elgesys ir pasakyti liautis; jei ir toliau tyčiojasi – kreiptis pagalbos į suaugusįjį.
- ✦ Vaikui, patiriančiam patyčias, gali padėti kiekvienas klasiokas: pasakydamas apie patyčias mokytojui ar kitam suaugusiajam; būdamas draugiškas su vaiku, patiriančiu patyčias; primindamas patyčias inicijuojančiam vaikui klasės ar mokyklos taisykles.
- ✦ Kai informuojame apie patyčias – prašome pagalbos draugui. Pagalbos prašymas – tai ne skundimas. (Ši tema yra labai svarbi, nes viena iš dažnų priežasčių, dėl ko vaikai nepasakoja apie patyčias – baimė būti pavadintam „skundiku“).

3. Šūkio stebėtojams drąsinti kūrimas

Suskirstykite vaikus į grupes po 4, duokite po A3 formato lapą ir keletą flomasterių / pieštukų. Užduotis vaikų grupėms: sugalvoti kokį nors šūkį, kuriuo patyčias stebintys vaikai būtų raginami nebūti abejingi ir stabdyti patyčias. Kaip pavyzdį galite vaikams pristatyti šių metų „Veiksmo savaitės BE PATYČIŲ“ šūkį „Patyčios bijo tavo nepritarimo!“ Pakvieskite vaikus šūkį ne tik užrašyti, bet ir jį nuspalvinti, apipiešti. Kai šūkiai bus sugalvoti, pakvieskite vaikus pristatyti šūkius. Lapus su užrašytais šūkais pakabinkite matomoje klasės vietoje.

TEMA: Skundimas ar pagalbos prašymas?

Rekomenduojamas mokinių amžius: 2-4 klasės

Reikalingos priemonės: balti A4 formato lapai, pieštukai ar flomasteriai.

1. Susėdę su mokiniais ratu, pamokos pradžioje pristatykite užsiėmimo temą. Garsiai perskaitykite vaikams po vieną situaciją, paklauskami, ar Jūsų perskaityta situacija yra skundimas ar pagalbos prašymas. Svarbu, kad vaikai ne tik atsakytų į klausimą, tačiau ir padiskutuotų, kodėl taip mano. Neskubėkite pateikti teisingo atsakymo į pateiktas situacijas:

SITUACIJA	TEISINGAS ATSAKYMAS
Jau kurį laiką iš Agnės klasėje tyčiojamosi. Kas savaitę vaikai sugalvoja vis bjauresnius žodžius, kuriais ją vadina. Neseniai grupelė klasiokų atėmė iš jos knygas, kurias išmetė pro langą, o striukę ištepė dažais sugrūdo į šiukšlių dėžę. Neiškentusi mergaitė papasakojo apie tai auklėtojai.	<i>Pagalbos prašymas</i>
Kieme vyresni berniukai gąsdina Andrių, kad jį primuš, jei nedarys to, ką jam liepia. Erzina ir spardo jo šunį. Išsigandęs ir susirūpinęs Andrius pasipasakojo mamai apie tai, kas vyksta.	<i>Pagalbos prašymas</i>
Per pertrauką bežaisdami berniukai netyčia pastūmė Rimą, kuris užkliuvęs sudaužė mokytojos vazą, stovėjusią ant stalo. Prasidėjus pamokai mokytojai vos įėjus į klasę Miglė garsiai pasakė, kad Rimas sudaužė vazą.	<i>Skundimas</i>
Julius pamatė, kaip Petras pakišo koją Marijai, kuri pargriuvo ir susižeidė. Mergaitė pravirko. Mokytojai paklausus kas atsitiko, Marija tylėjo. Tada Julius papasakojo, ką matė.	<i>Pagalbos prašymas</i>
Adrija susipyko su Urte ir abi mergaitės viena kitą piktai apšaukė pertraukos metu, tačiau po valandėlės jau buvo susitaikiosios. Į klasę grįžus mokytojai Rokas papasakoja, kad Adrija ir Urtė sakė negražius žodžius.	<i>Skundimas</i>
Simas mėgsta žaisti žaidimus internete. Viename žaidime jis pradėjo gauti gąsdinančias žinutes iš nežinomo vaiko, kuriose jis pravardžiuojamas ir grasinama, kad vieną dieną jį primuš pakeliui iš mokyklos. Simui baisu, kad jį iš tikrųjų gali sumušti, todėl apie šias žinutes papasakojo savo draugui Motiejui. O tėvams apie tai pasakoti nenori, nes bijo, kad tėvai nebeleis visai žaisti kompiuteriu. Motiejus papasakoja apie šias žinutes mokyklos socialinei pedagogei.	<i>Pagalbos prašymas</i>

2. Padiskutavus, kodėl vaikai taip mano, iškelkite klausimą: *Kuo skiriasi skundimas nuo pagalbos prašymo?* Leiskite vaikams išsakyti įvairias nuomones.

3. Po diskusijos apibrėžkite, kuo skiriasi skundimas ir pagalbos prašymas.

Skundimas – kai siekiama vaikui padaryti nemalonumą ar jį įskaudinti prieš grupę, pasakant apie kažkokį jo poelgį, kuris nebūtinai yra kam nors žalingas.

Pagalbos prašome tose situacijose, kai kiti vaikai mus skriaudžia, elgiasi tokiu būdu, kuris žemina ir skaudina mus arba kitą vaiką.

4. Dar kartą perskaitykite visas situacijas, paklauskami vaikų ar jie nepakeitė savo nuomonės – tai skundimas ar pagalbos prašymas? Vis priminkite, kuo skiriasi skundimas ir pagalbos prašymas.

5. Iškelkite papildomus klausimus: *Kodėl vaikai neretai bijo prašyti pagalbos, kai iš jų tyčiojasi? Kodėl patyčių situacijose svarbu paprašyti pagalbos?*

Leiskite vaikams diskutuoti, išsakyti įvairias savo mintis.

6. Papasakokite vaikams, kuo suaugusieji gali padėti, kai vaikai praneša apie patyčias.

Pavyzdžiui:

- ❖ *su suaugusiais gali tiesiog pasikalbėti. Kartais vien iškalbėjus apie tam tikrus sunkumus, pasidaro lengviau ir geriau.*
- ❖ *Galima iš suaugusiųjų prašyti kaip nors sureaguoti į patyčių situacijas, pvz. klasės auklėtojas gali pasikalbėti su tais vaikais, kurie tyčiojasi, gali surengti klasės valandėlę apie patyčias ir tokiu būdu pamėginti su vaikais pasikalbėti apie tokį elgesį.*
- ❖ *Su suaugusiais galima pasitarti, kaip gali pats reaguoti į patyčias. Pvz. iki šiol mėginai ignoruoti patyčias, tačiau jos tęsiasi ir toliau. Gal tavo mama, tėtis ar mokytojas turės idėjų, kaip tu dar galėtum reaguoti?..*

7. Padalinkite vaikams popieriaus lapus, duokite po pieštuką ar flomasterį. Pasakykite vaikams, kad jie apibrėžtų savo rankos kontūrą ir ant kiekvieno nupieštos rankos piršto surašytų vardus tų žmonių, į kuriuos jie gali kreiptis pagalbos, kai iš jų tyčiojamosi. Kai vaikai atlieka užduotį, paprašyti kelių savanorių pasidalinti tuo, ką jie parašė.

Baigdami užsiėmimą akcentuokite vaikams:

- ❖ *nesvarbu kokį vaidmenį vaikai atlieka patyčių situacijoje (aukos, skriaudėjo, stebėtojo), jie visi yra situacijos dalyviai ir gali sustabdyti patyčias. Nieko nedarymas skatina patyčias plisti.*
- ❖ *Labai svarbu kreiptis pagalbos tose situacijose, kai patys vaikai negali susidoroti su kitų vaikų elgesiu.*
- ❖ *Pastebėjus patyčias svarbu apie tai pranešti suaugusiam žmogui.*